

ODNOSI MED GERMANI IN ROMANI NA OZEMLJU SPODNJE AVSTRIJE V DRUGI POLOVICI 5. STOLETJA

RAJKO BRATOŽ

Filozofska fakulteta, Ljubljana

V referatu želim predstaviti odnose med Germani in Romani na področju Spodnje Avstrije od propada hunske države do prihoda Langobardov. Ker je za to obdobje arheoloških virov zelo malo,¹ je toliko večji pomen Evgipijevega Življenja svetega Severina. Drugi pisani viri in maloštevilni arheološki viri le dopolnjujejo tisto podobo, ki nam jo v živih in ostrih obrisih slika Evgipij.²

Hunska država je pod kraljem Atilo (434–453) doživela silovit vzpon, po njegovi smrti pa bliskovit padec, saj od ogromnega kolosa v enem letu ni ostalo ničesar. Nesložni Atilovi sinovi so podlegli koaliciji germanskih ljudstev, ki jo je vodil gepidski kralj Ardarih. Usodna bitka se je bila ob reki Nedao, ki jo nekateri istovetijo s spodnjeavstrijsko Leitho, mislim da povsem neupravičeno.³ Po porazu Hunov so na območju Spodnje Avstrije ostali kot njihovi dediči ljudstva Rugijcev, Herulov in Vzhodnih Gotov. Južno od Donave in zahodno od Wienerwalda pa je še naprej živel Obrežni Norik, provinca zahodnega rimskega cesarstva, ki pa je bila s centrom države v zelo rahlih stikih.⁴ S svojo politično in diplomatsko aktivnostjo je v te pokrajine občasno posegalo tudi vzhodno rimsko cesarstvo.

Da bi se lahko poglobili v naravo odnosov med Romani in Germani, moramo najprej v nekaj potezah orisati splošne civilizacijske razmere pri teh dveh sosednjih skupinah ljudstev.⁵

Življenje Romanov v Dunajski kotlini (provinca Pannonia Prima) v tem obdobju nam je daleč slabše poznano kakor življenje Romanov v Obrežnem Noriku. Za to ozemlje razpolagamo samo z arheološkimi najdbami. Raziskave po letu 1963 so pokazale, da je treba opustiti teorijo o uničenju donavskega limesa in mest v Dunajski kotlini po Teodozijevi smrti.⁶ Arheološke najdbe⁷ in novejša interpretacije literarnih virov⁸ kažejo, da domnevnega vpada germanskih ljudstev, predvsem Markomanov, leta 395 na to področje ni bilo. Tudi po letu 400 je dokazan obstoj vojaškega tabora in civilne naselbine v Karnuntu.⁹ Prav tako je še živelo romansko prebivalstvo v Vindoboni.¹⁰ Poglavitni kulturni in družbeni fenomen v življenju tamkajšnjih Romanov je bilo krščanstvo. Pre-

bivalstvo se je močno mešalo z germanskimi, pa tudi hunskimi in alanskimi prišleki, ki so bili tamkaj nastanjeni bodisi kot redni vojaki, bodisi kot federati.¹¹

Plastično podobo življenja Romanov v Obrežnem Noriku nam posreduje Evgipij.

Niti civilna državna uprava niti mestna samouprava nista več obstajali, njuno vlogo je v celoti prevzela cerkvena organizacija. Različne pravne kategorije mest so izginile, mesta so se razlikovala samo še po velikosti in po gospodarskem pomenu. Vsa so bila obzidana, Evgipij uporablja zanje izraz oppidum (za Faviano, ki je bila največje mesto, tudi *civitas*). Družbena struktura je doživela velike spremembe. Veleposestniški razred je skoraj v celoti izginil (v tem se razmere v Noriku razlikujejo od onih v Španiji in Galiji). Tudi sužnjevi skorajda ni bilo več. Sloj trgovcev in obrtnikov je bil maloštevilen in v zatonu. Romani v Obrežnem Noriku so bili predvsem svobodni mali in srednjeveliki kmetje. O kolonatu ni sledu. Spričo zelo težkega položaja prebivalstva (stalna grožnja lakote, germanski napadi, naravne nesreče) je bil pravi blagor učinkovit sistem socialne podpore, namreč pobiranje cerkvene desetine v pridelkih in oblačilih, prvikrat dokumentirano na Zahodu. Solidarnost in medsebojna pomoč ogroženega prebivalstva sta bili na višini.

Gospodarstvo je bilo pretežno naturalno, le s pridržkom moremo domnevati, da je bil denar še v obtoku. Eksistenčna osnova prebivalstva mest in podeželja je bilo poljedelstvo. Živinoreja je imela važno vlogo v prehrani in transportu. Noriško govedo je bilo majhne rasti, a žilavo in primerno za delo. Omenja se tudi konjereja, ne pa tudi reja drobnice. Iz Evgipijevih poročil ne dobimo vtisa, da bi živinoreja po pomenu izpodrinila poljedelstvo, čeprav je za pozno antiko to prevladujoča domneva. V prehrani je igralo najpomembnejšo vlogo žito, poleg tega se še omenjata sadjereja in vinogradništvo. V celoti je bila proizvodnja hrane nezadostna. Od obrti je v tej dobi še obstajalo izdelovanje oblačil, po katerem je včasih slovel Norik. Trgovina je tudi še obstajala: kot trgovina na dolge razdalje z Italijo in kot trgovina s sosednjim Notranjim Norikom, Recijo (uvoz žita) ter germanskimi sosedi. Prometne poti so še opravljale svojo vlogo, čeprav so bile nevarne. Gospodarstvo dežele so pestili germanski napadi, naravne nesreče in surovo podnebje.

Vojaško obrambne razmere province so bile slabe, a ne brezupne. Do propada zahodnega rimskega cesarstva leta 476 je ravenski dvor še vzdrževal vojaške posadke na ostankih nekdanjega mogočnega limesa. Odoakrov prevrat je povzročil dokončen propad limesa, tako da je bilo poslej prebivalstvo v obrambi prepuščeno samo sebi. Pri obrambi je sodelovalo vse za boj sposobno prebivalstvo. Odpor proti germanskim zavojevalcem je bil organiziran in nekaj časa dokaj uspešen.

Dežela je bila v celoti pokristjanjena, katoliška. O kristoloških razprtijah med Romani ni sledu. Cerkvenoorganizacijsko je bila verjetno podrejena oglejskemu metropolitu, čeprav to v obravnavani dobi ni imelo nobenega praktičnega pomena. Morda je bila škofija v Faviani. Kler je bil številen, prebivalstvo v svoji veri trdno in goreče. Krščanstvo na ozemlju Spodnje Avstrije je tudi arheološko dobro dokumentirano.

Izmed germanskih dedičev hunske države so v zgodovini Spodnje Avstrije odigrali največjo vlogo Rugijci.¹²

Rugijci so bili vzhodnogermansko ljudstvo in bližnji sorodniki Gotov. S področja ob spodnji Visli, kjer jih omenjata Tacit in Ptolemaj, so se do prve polovice petega stoletja preselili v Podonavje, postali hunski podložniki in se po Atilovi smrti skupaj z drugimi germanskimi ljudstvi osvobodili hunskega jarma. Glavnina ljudstva je ustanovila v tako imenovanem »Rugilandu«, v današnji spodnji Avstriji severno od Donave in zahodno od Dunajske kotline državo, ki je doživela v letih 454–487 kratkotrajen razcvet.

O civilizacijskih razmerah med Rugijci vemo veliko manj kakor o tistih med Romani. Rugijci so bili po veri arijanci.¹³ Njihova država je bila dedno kraljestvo s precej močno kraljevo oblastjo. Poleg poljedelstva in živinoreje (tudi konjereje) sta bili važni trgovina (omenjajo se sejmi na rugijskem ozemlju, na katere so zahajali tudi Romani) in obrt (kralj je imel na dvoru zaprte zlatarske mojstre, očitno vojne ujetnike, ki so mu izdelovali okras in nakit). Denarja niso kovali.¹⁴

Rugijci so zelo verjetno ob zadnjem posegu zahodnorimskega cesarstva v Panonijo, ob pohodu cesarja Avita jeseni leta 455, stopili v zavezništvo (*foedus*) z ravensko vlado.¹⁵ Kot federati so se leta 458 udeležili pohoda cesarja Majorijana proti Vandalom v Španijo, za katerega moremo z veliko rezervo domnevati, da so se ga v množici germanskih ljudstev srednjega Podonavja udeležili tudi slovanski oddelki.¹⁶ Rugijci so bili tudi med Odoakrovimi vojaki, ki so leta 476 pomagali skirskemu princu na prestol.¹⁷

Odnosi Rugijcev do sosedov v Panonski nižini, Vzhodnih Gotov, so bili sovražni. Vzhodni Goti so se po propadu hunske države, verjetno leta 456, kot bizantinski federati naselili v Spodnji Panoniji med Blatnim jezerom, Donavo in Dravo, od koder so širili oblast na jug in zahod. Leta 467 so vdrli v Notranji Norik, a niso želi večjih uspehov.¹⁸

Sovrašтво med Vzhodnimi Goti in ostalimi germanskimi ljudstvi v srednjem Podonavju je v letih 456–472 temeljna politična stalnica. Rugijci so bili le ena od žrtev gotske ekspanzivnosti. Goti so namreč vdiral na njihovo ozemlje in jim leta 468 preprečili nameravani pohod v Italijo.¹⁹ Zato so bile od druge polovice šestdesetih let nove in nove koalicije germanskih ljudstev (Rugijcev, Herulov, Svebov in Skirov) proti Vzhodnim Gotom, ki so se redno končale z gotskimi zmagami. Posebej odločilna je bila zmaga Gotov v bitki pri Boliji leta 469.²⁰ Leta 472 (ali 473) so se osovraženi Goti odselili na Balkan, manjši del pa je odšel v Italijo in je na poti oblegal Tiburnijo.²¹ Šele po njihovem odhodu je rugijska država svobodneje zaživela.

Heruli, vzhodnogermansko ljudstvo, so po propadu hunske države prebivali na današnjem Moravskem, s svojim vplivom pa so segli tudi v Dunajsko kotlino. Po odhodu Vzhodnih Gotov so postali najmočnejše ljudstvo v srednjem Podonavju. Podredili so si sosednja germanska ljudstva (Langobarde, Skire, Svebe, Turkilinge in Asdinške Vandale) ter ogrožali Norik.²² O odnosih med Rugijci in Heruli moramo sklepati, da so bili do leta 472, v času protigotskih koalicij, zavezniški, po odselitvi Vzhodnih Gotov pa verjetno hladni, če ne celo sovražni. Heruli so namreč v zaledju Rugijcev vpadali v zahodni del Obrežnega Norika, do koder se je raztezalo rugijsko interesno območje (uničili so *Ioviacum*, verjetno dan. Schlögen med Linzem in Passavom).²³

Sedaj pa k jedru referata, opredelitvi odnosov med Romani in Germani. Odnosi Vzhodnih Gotov in Herulov do Romanov so bili vseskozi sovražni, tidve ljudstvu sta Romane plenili, odganjali v ujetništvo in pobijali.²⁴

Drugače pa je z odnosi med Rugijci in Romani. Ti so se razvili od začetnega sovraštva do neke vrste zaveznitva in pozneje do pokroviteljstva nad Romani. Rugijsko romanski odnosi so torej prešli več razvojnih stopenj.²⁵

Do leta 476 je bil Obrežni Norik del zahodnega rimskega cesarstva, Rugijci pa njegovi federati. Še vedno je ravenski dvor vzdrževal vojaške posadke na ostankih rimskega limesa.²⁶ Rugijci so bili kot federati cesarstva v vojaških posadkah ob Donavi, vendar so se obnašali zelo samovoljno in so bili zaradi tega pri Romanih zasovraženi.²⁷ Da bi se obnašali še bolj samovoljno, sta jim preprečevala dva razloga: strah pred Vzhodnimi Goti, ki so vzhodni del province smatrali za svoje lovišče, in pa velika Severinova avtoriteta.²⁸ Ta resnični defensor romanskega prebivalstva in dejansko voditelj Obrežnega Norika si je s svojim delom pridobil tolikšen ugled, da so ga še za življenja častili kot svetnika ne le Romani, temveč tudi Rugijci in celo druga germanska ljudstva (npr. Skir Odoaker).²⁹

Zaradi teh dveh razlogov je bilo za Romane objektivno gledano sosodstvo z Rugijci znosno. Romani in Rugijci so med seboj trgovali, Donava je do neke mere prenehala biti mejna reka.³⁰ Znosne sosedske odnose je slabšala različna verska pripadnost: fanatična arijanska rugijska kraljica Gizona, po rodu skoraj gotovo Gotinja iz kraljevske rodbine Amalijcev, je namreč poskušala prekrščevati katoliške Romane in jih celo deportirati preko Donave, da bi jih uporabila za najtežja dela. Zaradi odločnega Severinovega posega je njen poskus spodletel.³¹

Rugijsko romanski odnosi so se premaknili v perspektivi v škodo Romanov z odselitvijo Vzhodnih Gotov iz Panonije leta 472 (ali 473). Po tej so Rugijci postali regionalna politična in vojaška sila in so imeli bolj proste roke v zunanji politiki.³²

Z Odoakrovo uzurpacijo leta 476 so se odnosi med Romani in Rugijci spremenili. Obrežni Norik je postal del Odoakrovega romansko germanskega kraljestva, ki se je še manj brigalo za to oddaljeno provinco kakor pred tem zadnji cesarji.³³ Za Odoakra je bil Obrežni Norik neke vrste Sibirija, kamor je izganjal svoje politične nasprotnike ali pa so tja bežali pred njegovo maščevalnostjo.³⁴ Zlasti pa je važno to, da je Odoaker zaustavil izplačevanje vojaških plač za obrambo limesa, s čimer je postalo romansko prebivalstvo glede obrambe prepuščeno samo sebi.³⁵ Šele dokončni propad (ostankov) rimskega limesa je odprl na vsem mejnem sektorju germanskim zavojevalcem pot v rimsko provinco Obrežni Norik, šele po tem zlomu so bila mesta ob zgornji Donavi v zahodnem delu province resnično ogrožena in v kratkem času izpraznjena ali uničena. Odnosi med noriškimi Romani in Odoakrom so postajali vse slabši, na koncu so bili verjetno že sovražni.³⁶ Odnosi med Romani in Rugijci pa so dobili novo vsebino. Rugijci so romansko prebivalstvo skušali spraviti v podložniški odnos, prejšnje razmerje izsiljenega sožitja so skušali spremeniti v protektorat nad Romani. To jim je dejansko uspelo, tudi zato, ker se jim po letu 472 (473) ni bilo treba več ozirati na Vzhodne Gote. Pri tem je hotel rugijski kralj zbuditi vtis, da rešuje romansko prebivalstvo pred ropanjem drugih germanskih ljudstev, predvsem Alamanov in Turingov.³⁷ Po letu 476 se je ozemlje rugijske države dejansko raz-

širilo na južni breg Donave. Vzhodni del Obrežnega Norika je sicer formalno ostal del Odoakrovega kraljestva, dejansko pa je bil vključen v rugijsko državo. To je bila v danih razmerah za Romane sprejemljiva rešitev. Romani se v tej dobi omenjajo kot podložniki (*subiecti, subditi*)³⁸ rugijskega kralja, kateremu so morali plačevati davek (*tributum*).³⁹ Člani rugijske kraljeve hiše so dobili neke vrste fevdno oblast nad romanskimi mesti,⁴⁰ ki so jih v njihovem imenu upravljali verjetno romanski oskrbniki (*vilici*).⁴¹ Ostanki rimske vojske so stopili v službo germanskemu kralju, kar v tisti dobi ni bil izjemen pojav.⁴² Odnos med rugijskimi velikaši in Romani moremo označiti kot neke vrste svobodnejšo obliko poznoantičnega kolonata, pri čemer osebna svoboda provincialov ni bila bistveno omejena, gotovo manj kakor osebna svoboda kolonov v Italiji. Tukaj imamo opraviti z zgodnjo obliko fevdalnega sistema.⁴³ Da se je Romanom pod Rugijci godilo relativno dobro, kaže dejstvo, da so se Romani z zahodnega dela dežele, ki so bili na udaru Alamanov, postopno selili na rugijsko območje. Ta preseljevanja so potekala na podlagi Severinove neomajne avtoritete na rugijskem dvoru pod njegovim osebnim vodstvom in ne v režiji rugijskega kralja, ki je skušal z begunci ravnati kakor z ujetniki. Tu so Romani, razporejeni na podlagi »miroljubnih dogovorov«, živeli z Rugijci v »dobrohotnem sožitju«.⁴⁴

Čeprav po obsegu majhna je bila rugijska država na področju Spodnje Avstrije podobna romansko germanskim državam v Galiji, Španiji in Afriki. Po zasnovi je bila dualistična: država arijanskih Rugijcev, ki so bili vojaška kasta, in katoliških Romanov, ki so kljub vsemu verjetno postali gospodarska hrbenica države.⁴⁵ Rugijci niso posegli tako daleč, da bi razlašali Romane (kakor so delala druga ljudstva, ki so si prisvojila tretjino obdelovalne zemlje),⁴⁶ saj so bili številčno prešibki, romansko ozemlje je bilo še vedno de iure del Odoakrovega kraljestva, poleg tega pa so morda spričo nameravanega pohoda v Italijo smatrali svoje bivanje ob Donavi za začasno.⁴⁷

Razmere so se za Romane poslabšale s Severinovo smrtjo leta 482. Odtlej nekateri rugijski velikaši niso čutili nobene prepreke več, da ne bi nasilno postopali z Romani in jih ropali.⁴⁸ Nasploh sta na rugijskem dvoru prevladovali dve različni stališči do romanskih podložnikov, tako da je njihov status v tej dobi težko določiti. Romani so resda ohranili osebno svobodo, a so bili izpostavljeni nasilju nekaterih pripadnikov kraljevske hiše. Kraljica Gizona in kraljev brat Ferderuh sta skušala Romane čimbolj izkoristiti, jih uporabiti kot suženjsko delovno silo na kraljevih domenah oz. jih direktno ropati, medtem ko sta kralj Feva in princ Frederik zastopala zmerno stališče, da namreč ostanejo z Romani še naprej v patronatskem odnosu.⁴⁹ V takih razmerah je prišlo na rugijskem dvoru do krvavega obračuna. Princ Frederik je ubil strica Ferderuha, ki je nasilno postopal z Romani.⁵⁰ Ta obračun je bil eden od vzrokov, čeprav le sekundaren, za izbruh vojne med Odoakrom in Rugijci. Ta vojna pa pomeni zadnje dejanje v zgodovini Romanov v Obrežnem Noriku. Obenem je bil to prvi diplomatski poseg Bizanca na ozemlje današnje Spodnje Avstrije.⁵¹

Velik spopad nekdanj zavezniških germanskih držav je sprožil bizantinski cesar Zenon s spretno diplomatsko potezo. Odoaker je podpiral upornika proti Zenonu, vojskovodja Ila v Mali Aziji in leta 486 morda celo pripravljal vojni pohod proti Bizancu. Zenon je preprečil Odoakrov sunek tako, da ga je preusmeril; naščuval je Rugijce, da so sklenili napasti Italijo in se tamkaj naseliti, kar je bil že dolgo njihov sen.⁵² Odoaker je hitro ukrepal. Z vojsko je prihrumel nad

Rugijce, jih proti koncu leta 487 (15. novembra ali 18. decembra) v veliki bitki ob Donavi porazil, ujel kraljevski par Fevo in Gizono in ju odvedel v Italijo, kjer ju je dal pozneje usmrtiti.⁵³ Princ Frederik se je z ostanki rugijske vojske rešil.

Uboj v rugijski kraljevski hiši, ki ga omenja Evgipij, je povzročil politično diferenciacijo ljudstva, tako da moremo ob zunanji vojni govoriti tudi o neke vrste državljanski vojni med Rugijci. V Odoakrovi vojski so se borili proti kralju Fevi tudi tisti Rugijci, ki so šli leta 470 z Odoakrom v Italijo in mu leta 476 pomagali na oblast.⁵⁴ S previdnostjo bi mogli celo govoriti o razcepitvi Rugijcev na »proodoakrovo« in »provzhodnogotsko« (oz. bizantinsko) stranko.⁵⁵ Neenotnost je bila v kritičnem trenutku za sam obstoj ljudstva usodnega pomena.

Prvi vojni pohod ni prinesel odločilne zmage. Princ Frederik se je z ostanki vojske vrnil v domovino. Odoaker je poslal nadenj svojega brata Onoulfa (Hunwulfa) z veliko vojsko. Ta je leta 488 ponovno premagal Rugijce.⁵⁶ Frederik se je ponovno rešil in se zatekel k Vzhodnim Gotom v Mezijo, bizantinskim federatom. Kot sin kraljice Gizone, zelo verjetno sestrične kralja Teoderika, je bil v krvnem sorodstvu s kraljevsko rodbino Amalijcev.⁵⁷

Odoakrova zmaga nad Rugijci je povzročila dokončen prelom med Ravenno in Konstantinoplom in je v toliko svetovnozgodovinskega pomena, ker je dala povod za pohod Vzhodnih Gotov v Italijo, ki se je končal z uničenjem Odoakrove države.

Drugi pohod Odoakrove vojske se je končal z odselitvijo Romanov iz Obrežnega Norika v Italijo. Kako se je med vojno opredelilo provincialno prebivalstvo, ne vemo. Verjetno je bilo pasivno. Odoakrovo stališče do Romanov je bilo najbrž sovražno, saj so rugijskemu kralju služili tudi romanski vojaki in je poprejšnjemu zблиževanju Romanov z Rugijci sledila ohladitev v odnosih z Odoakrom.⁵⁸ To je bil spopad med formalnim in dejanskim gospodarjem Romanov v Obrežnem Noriku, v katerem so bile simpatije verjetno na strani slednjega. Iz Evgipijeve pripovedi je jasno, da izselitev ni bila prostovoljna, temveč zapovedana. Verjetno so se nad njo navduševali samo menihi, Severinovi učenci, ki so v njej videli izpolnitev prerokovanj svojega učitelja. Sam potek izselitve je vodil *comes domesticorum* Pierij, Roman, ki je stopil v Odoakrovo službo in je postal eden njegovih najboljših sodelavcev. Evgipij poroča, da je komes Pierij prebivalstvo silil k odhodu; Teoderik je bil namreč z Vzhodnimi Goti in ostanki Rugijcev že na poti v Italijo in bi v primeru prepočasnega umika iz Norika lahko Odoakrovi vojski in beguncem zaprl vse poti v Italijo. Romani so izkopali Severinovo truplo in se v dolgi koloni, obenem z množico Odoakrovih vojakov in rugijskih vojnih ujetnikov, verjetno po cesti Savaria—Poetovio—Emona—Aquila, napotili v negotovost begunstva. To ni bil odhod v obljubljeno deželo, saj so bile perspektive za bodočnost vse prej kot svetle. Ne le nevarnosti na poti, predvsem nevarnost omejitve osebne svobode je morala navdajati noriške begunce z veliko skrbjo. Preselitev noriškega prebivalstva, povečini malih svobodnih kmetov, na področje z drugačno ekonomsko strukturo, kjer je prevladoval kolonat, je gotovo pomenila vsaj nevarnost za omejitev osebne svobode.⁵⁹

Seveda se niso izselili vsi prebivalci, kakor Evgipij na več mestih izrecno poudarja.⁶⁰ Domnevati pa moremo, da se jih je z območja današnje Spodnje Avstrije, kjer je bilo težišče rugijske države, izselila ogromna večina.

Z letom 488 se konča zgodovina Romanov ob Donavi. Po tem letu je ostalo romanskega prebivalstva v Spodnji Avstriji malo. Njegova kontinuiteta se kaže le v obliki šibke naselitvene kontinuitete, ki je arheološko dokazana za naslednje kraje: Petronell (*Carnuntum*), Dunaj (*Vindobona*), Klosterneuburg (*Asturis?*), Zeiselmauer, Zwentendorf (*Piro torto?*), Tulln (*Comagenis*), Traismauer (*Augustiana*), Mautern (*Favianis*).⁶¹ Antična imena so se ohranila tu le v neznatni meri; nobeno krajevno ime se ni ohranilo, pač pa nekaj ledinskih in rečnih imen.⁶² Sklepamo lahko, da je bila dežela po letu 488 zelo redko poseljena. Verjetno so ta prostor po uničenju rugijske države obvladali Heruli, rugijski vzhodni sosedje. Leta 505 so to ozemlje poselili Langobardi. Z njihovim prihodom se prične nova doba v zgodovini spodnjavstrijskega prostora.

¹ Na to izrecno opozarjajo avtorji kataloga *Germanen, Awaren, Slawen in Niederösterreich*, Wien 1977, 64. Na razstavi je bila doba med hunsko nomadskim obdobjem (1. polovica 5. stol.) in langobardskim obdobjem (po letu 505) slabo predstavljena.

² Evgipijev življenjepis svetega Severina je zlasti v zadnjem času deležen velike pozornosti. Iz velikega števila knjig in razprav naj izločim štiri dela, ki jih smatram za temeljna: a) Eugippius, *Das Leben des heiligen Severin*. Lateinisch und deutsch. Einführung, Übersetzung und Erläuterungen von Rudolf Noll, Berlin 1963. b) I. Bóna, *Severiana, Acta antiqua academiae scientiarum Hungaricae* 21, 1973, 281—338. c) F. Lotter, *Severinus von Noricum*. Legende und historische Wirklichkeit, Stuttgart 1976. č) Ph. Régerat, *Recherches sur la fin de la première vague de christianisation dans le Norique romain*, Paris-Sorbonne 1978 (tipkopisna doktorska disertacija). Kratko poročilo o novejši literaturi o svetem Severinu podaja R. Bratož, *AV* 30, 1979, 577—587.

³ Jordanes, *Getica* 260 (ed. Th. Mommsen, MGH AA 5/1, Berlin 1882, p. 125). Od številnih del, ki obravnavajo propad hunske države, naj omenim naslednja: O. J. Maenchen-Helfen, *Die Welt der Hunnen*, Wien-Köln-Graz 1978, 107 ss.; H. Wolfram, *Geschichte der Goten*, München 1979, 321 ss.; F. Altheim, *Geschichte der Hunnen* IV, Berlin 1962, 336 ss.; L. Váradý, *Das letzte Jahrhundert Pannoniens* (376—476), Budapest 1969, 324 ss.; E. A. Thompson, *A history of Attila and the Huns*, Oxford 1948, 152 ss.; W. Pohl, *Die Gepiden und die gentes an der mittleren Donau nach dem Zerfall des Attilareiches, Die Völker an der mittleren und unteren Donau im fünften und sechsten Jahrhun-*

dert, Herausgeg. v. H. Wolfram u. F. Daim, Wien 1980, 239 ss.

Identifikacija reke *Nedao* z *Leitho* je postavil H. Mitscha-Märheim, *Dunkler Jahrhunderte goldene Spuren*, Wien 1963, 61; utemeljil jo je W. Steinhauser, *Der Name der Leitha und die Hunnenschlacht am Nedao, Jahrbuch für Landeskunde von Niederösterreich* 36, 1964, 844 ss; pridružil pa se ji je tudi H. Vetter, *Zum Problem der Kontinuität im niederösterreichischen Limesgebiet, Jahrbuch für Landeskunde von Niederösterreich*, Neue Folge 38, 1968/70, 74. Avtorji menijo, da gre pri imenu *Nedao* za napačno rokopisno izročilo antičnega imena *Ledao* (od tod *Leitha*). Ta teorija se mi ne zdi verjetna, ker je rokopisno izročilo ne podpira (Th. Mommsen v tekstnokritičnem aparatu navaja še varianti *Netao in Neteo*) in ker gre verjetno za hunski napad na uporniško koalicijo, katere središče je bilo v *Potissju* (H. Wolfram, o. c., 321). O. J. Maenchen-Helfen, o. c., 111 meni, da gre za reko v južni Panoniji, verjetno neki pritok *Save*.

⁴ Obstoje zvez, resda precej ogroženih, med Obrežnim Norikom in Italijo v drugi polovici petega stoletja dokazujejo naslednja Evgipijeva poročila: *Vita Severini* 9,3 (pojav relikvij iz *Mediolana* v *Noriku*), 20,1 (denar za vojaške plače iz Italije je z *Odoakrovo* uzurpacijo nehal prihajati; poročilo je drastičen primer nevarnosti na prometnih poteh v Italijo), *Eugippii, Epistula ad Paschasium* 8 (prezbiter *Primenij* iz *Orestovega* klana se je pred *Odoakrovo* maščevalnostjo zatekel v *Obrežni Norik*); *Vita Severini* 26,1 (obisk nekega gobavca iz *Mediolana* pri *Severinu*), 28,1 (uvoz olja v težkih okoliščinah), 32,1 in 46,1 (pisemski promet med *Obrežnim Norikom* in Italijo).

⁵ Pri sumarnem opisu splošnih civilizacijskih razmer med Romani v Obrežnem Noriku se opiram na rezultate svojega magistrskega dela: Evgipij: *Življenje svetega Severina*. Uvod, prevod in komentar napisal Rajko Bratož, Ljubljana 1979. Delo je z istim naslovom izšlo med publikacijami Znanstvenega inštituta Filozofske fakultete v Ljubljani (Ljubljana 1982). Celotna obravnavana problematika je z viri in literaturo predstavljena v uvodni razpravi (str. 1—156).

⁶ To mnenje je zastopal E. Swoboda, *Carthantium*, Graz — Köln 1958,³ 72 ss.

⁷ H. Vettters, *Zum Problem der Kontinuität*, 48—75; Idem, *Das Problem der Kontinuität von der Antike zum Mittelalter in Österreich*, *Gymnasium* 76, 1969, 490 ss. (z navedbo ostale literature).

⁸ L. Várady, o. c., 115 ss.

⁹ H. Vettters, *Zum Problem der Kontinuität*, 67 s.

¹⁰ H. Vettters, *Zum Problem*; 68, Idem, *Das Problem der Kontinuität*, 492 s.

¹¹ Zgodnjekršćanske najdbe so odkrili v Karnuntu, Vindoboni (vendar samo napis) in v Donnerskirchenu. Gl. Vettters, *Das Problem der Kontinuität*, 489 ss.; P. F. Barton, *Frühzeit des Christentums in Österreich und Südostmitteleuropa bis 788*, Wien-Köln-Graz 1975, 56 ss., 67 s., 72. O stikih romanskega sveta z germanskim hunskim v luči arheoloških odkritij gl. *Germanen, Awaren, Slawen*, 62 ss. (z literaturo in seznamom najdišč).

¹² Rappaport, *Rugi*, *RE I A 1*, 1920, 1213 ss.; L. Schmidt, *Die Ostgermanen*, München 1969, 117 ss.; Ph. Régerat, o. c., 32 do 43 in 466 ss.

¹³ Kdaj so Rugijci postali arijanci, nam ni znano. J. Zeiller, *Les origines chrétiennes dans les provinces danubiennes de l'empire romain*, Paris 1918, 540, domneva, da so sprejeli arijanstvo od Gepidov, v času hunske podložnosti obeh ljudstev. E. A. Thompson, *Christianity and the northern barbarians* (v A. Momigliano, *The Conflict between Paganism and Christianity in the fourth century*, Oxford 1963), 56 ss. domneva, da so sprejeli arijanstvo s posredovanjem Gotov, ko naj bi se skupina Rugijcev s knezom Valipsom med leti 434—441 mudila v okolici Nikopolis ob spodnji Donavi. L. Schmidt, o. c., 121 in Rappaport, o. c., 1222 domnevata, da so sprejeli arijanstvo po osvoboditvi izpod hunskega jarma. Prim. E. Stutz, *Die germanistische These vom »Donauweg« gotisch-arianischer Missionare im 5. und 6. Jahrhundert*, *Die Völ-*

ker an der mittleren und unteren Donau im fünften und sechsten Jahrhundert, Wien 1981, 207 ss.

¹⁴ Srebrniki iz Hadersdorfa ob Kampi, ki so jih nekaj razlagali kot rugijski kov (F. Stefan, *Münzen der Rugenkönige aus dem ehemaligen Rugilande Österreichs*, *Congr. intern. d. numismatique*, Paris 1953, T. II (Actes), Paris 1957, 443 do 451, katalog *Germanen, Awaren, Slawen*, 64) so se po analizi P. Kosa, *Neue langobardische Viertelsiliquen*, *Germania* 59, 1981, 97 ss. (zlasti 101); Klefova novca?, *AV 32*, 1981, 584 izkazali za langobardski kov iz 7. stoletja.

¹⁵ Sidonius Apollinaris, *Carmina* 7, 589 ss. Gl. I. Bóna, o. c., 306; L. Várady, o. c., 331.

¹⁶ Sidonius Apollinaris, *Carmina* 5, 470 ss.:

Ilicet aggredieris quod nullus tempore nostro

Augustus potuit: rigidum septemplicis Histri

agmen in arma rapis. Nam quidquid languidus axis

cardine Sithonio sub Parrhase parturit Ursa,

hoc totum tua signa pavet; Bastarna, Suebus,

Pannonius, Neurus, Chonus, Geta, Dacus, Halanus,

Bellonotus, Rugus, Burgundio, Vesus, Alites,

Bisalta, Ostrogothus, Procrustes, Sarmata, Moschus

post aquilas venere tuas; tibi militat omnis

Caucasus et Scythicae poter Tanaiticus undae.

Sidonijev katalog vsebuje osemnajst imen ljudstev. Vsekakor je pesnik skušal s pretiravanjem zbuditi vtis mogočnosti Majorijanovega podjetja. V splošnem moremo deliti omenjena ljudstva v tri skupine: v zgodovinsko stvarna (*Pannonius, Suebus, Rugus, Ostrogothus*), anahronistična (*Bastarna, Geta, Dacus, Sarmata*) in ona, ki so zavita v megljo mitologije in pesniške fantazije (*Bisalta, Procrustes, Moschus, Bellonotus, Vesus, Alites*). Vsekakor sestavljajo jedro kataloga imena, ki jih zasledimo v pesnikovem katalogu ljudstev, ki so leta 451 pod Atilovim vodstvom vdrli v Galijo (Sidonius Apollinaris, *Carmina* 7, 320 ss.: *Rugus, Gelonus, Gepida, Scirus, Burgundio, Chonus, Bellonotus, Neurus, Bastarna, Toringus, Bru-*

cterus, Francus; že na prvi pogled deluje ta katalog bolj realistično in prepričljivo kakor zgornji).

V splošnem zgodovinarji odrekajo Sidonijevemu katalogu zgodovinsko pristnost, smatrajo ga za plod njegove pesniške fantazije. Gl. H. Wolfram, o. c., 328 s. (*wundersamer Völkerkatalog*); O. J. Maenchen — Helfen, o. c.; 121, L. Várady, o. c., 340 ss.; I. Bóna, 306 op. 87; L. Cantarelli, *L'imperatore Maioriano*, Saggio critico, *Archivio della società di storia patria* 6, 1883, 289 op. 1; G. Wirth, Anmerkungen zur Vita des Severin von Noricum, *Quaderni Catanesi di studi classici e medievali* 1, 1979, 254 op. 51. Gotovo sestavljajo jedro kataloga ljudstva, ki so tedaj nedvomno prebivala v srednjem Podonavju (*Suebus, Rugus, Pannonius, Ostrogothus*).

Domnevo o slovanski prisotnosti v omenjeni Majorijanovi akciji gradim na omembi Neurov, ki jih srečamo v obeh katalogih. Neuri veljajo za ljudstvo, ki je bilo soudeleženo pri etnogenezi Slovanov, katerih ime se pojavlja v pisanih virih šele v šestem stoletju. Domneva se, da so bili Neuri v današnji severozahodni Ukrajini neposredni predniki Slovanov (B. Grafenauer, *Zgodovina slovenskega naroda I*, Ljubljana 1978³, 247, *Sovjetskaja istoričeskaja enciklopedija*, 10, 1967, 92, A. Herrmann, Neuroi, *RE XVII*, 1937, 161). Da so Neuri, prvič omenjeni pri Herodotu (4, 17), obstajali še v drugi polovici četrtega stoletja, kaže notica pri Amijanu Marcelinu (31, 2, 14), v kateri se omenjajo kot alanski podložniki. Kontinuiteta tega ljudstva se pojavlja v imenu »ziemia nurska« v Kijevski kroniki (12. stol.) in v današnjih toponimih in hidronimih (Nura, Nury, Nur itd.; gl. L. Niederle, *Manuel de l'antiquité Slave I*, Paris 1923, 174). Domnevati moremo, da je uporabljal Sidonij to ime anahronistično v toliko, ker je hotel z njim izraziti Slované, ki so se tedaj oblikovali kot etnična skupina. Na to je prvi opozoril F. Lotter, *Severinus von Noricum*, 243, ki je videl v Sidonijevi omembi Neurov v porečju Dnjestra in Dnjepra živeti »Urvolk der Slawen«. Z ozirom na to, da Majorijanova organizacija vojnega pohoda gotovo ni segla preko meja srednjega Podonavja, se mi zdi verjetneje, da se omemba nanaša na slovanske drobce, ki so tedaj živeli v Panonski nižini. Prisotnost Slovanov v Atilovi državi je zelo verjetna (gl. B. Grafenauer, o. c., 251; L. Waldmüller, *Die ersten Begegnungen*

der Slawen mit dem Christentum und den christlichen Völkern vom VI. bis VIII. Jahrhundert, Amsterdam 1976, 17; L. Niederle, o. c., 53; G. Stadtmüller, *Geschichte Südosteuropas*, München-Wien 1976,² 89 s. Zelo izčrpno in prodorno je obdelal ta problem F. Barišić, Prisk kao izvor za najstariju istoriju Južnih Slovena, *Zbornik radova SAN XXI*, 1952, 52—61, ki pa gre v sklepih morda predaleč).

Z rezervo moremo torej domnevati, da je Sidonijeva omemba Neurov še eno potrdilo za obstoj Slovanov v Panoniji v okviru hunske države in še nadalje po propadu le te (naslednja omemba Slovanov v Panonski nižini je iz srede šestega stoletja, vendar z reminiscenco na dvajseta leta šestega stoletja, gl. J. Šašel, Omemba Slovanov v pesmi Martina iz Brage na Portugalskem, *Kronika* 24, 1976, 156). Ti Slovani naj bi se udeležili pohoda Atilove kolosalne armade v Galijo leta 451 in sedem let kasneje pohoda cesarja Majorijana proti Vandalom v Španijo, skupaj z ostalimi predvsem germanskimi ljudstvi srednjega Podonavja. Seveda bo šele analiza Sidonijeve pesniške tehnike nagnala tehtnico v prid ali v škodo te domneve.

¹⁷ Teh Rugijcev je bilo gotovo precej, saj se Odoaker v nekaterih virih označuje kot rugijski kralj. Gl. Jordanes, *Romana* 344; Idem, *Getica* 291; L. Schmidt, o. c., 99 op. 4.

¹⁸ O naselitvi Vzhodnih Gotov v Panoniji gl. H. Wolfram, o. c., 321 ss; A. Alfvöldy, o. c., 100 ss; L. Várady, o. c., 336 ss; F. Lotter, o. c., 202; Ph. Régerat, o. c., 336 ss.

O gotskem vpadu v Notranji Norik poroča Sidonius Apollinaris, *Carmina* 2, 377. E. Polaschek, Noricum, *RE XVII*, 1, 1937, 1013 in P. Váczy, Eugippiana, *Annales Universitatis scientiarum Budapestinensis de Rolando Eötvös nominatae, Sectio historica* 3, 1961, 52 in 58 op. 66, povezujeta ta vpad z neuspešnim obleganjem Tiburnije (gl. op. 21).

¹⁹ Da so Goti vdirali ne le na ozemlje Obrežnega Norika, temveč celo preko Donave na rugijsko ozemlje, moremo sklepati iz Evgipija, *Vita Severini* 5, 1—4. Evgipij poroča, da je »četa razbojnikov« zajela nekaj Rugijcev in jih odvedla preko »reke«. Skoraj z gotovostjo moremo trditi, da gre v našem primeru za Gote in za reko Donavo. Gl. F. Lotter,

o. c., 202; I. Bóna, o. c., 299; L. Schmidt, o. c., 120.

Nameravani rugijski pohod v Italijo moremo datirati v pomlad leta 468. Gl. P. Csendes, König Flaccitheus und die Alpenpässe, *Carinthia* I 155, 1965, 289 do 294.

²⁰ Jordanes, *Getica* 273 ss. Gl. H. Wolfram, o. c., 329 ss; F. Lotter, o. c., 202 ss; L. Várady, o. c., 339 s; G. Wirth, Anmerkungen zur Vita des Severin von Noricum, *Quaderni Catanesi di studi classici e medievali* 1, 1979, 234 ss. op. 29.

²¹ Eugippius, *Vita Severini* 17, 4; Jordanes, *Getica* 283 ss. Vsekakor je bil oddelek Gotov, ki je pod kraljem Vidimerom prodiral v Italijo, številčno šibek (manj kakor 6000 mož), da ni mogel zavzeti Tiburnije, glavnega mesta Notranjega Norika. Iz obeh virov moremo sklepati, da so Goti tedaj trpeli pomanjkanje hrane in oblačil (Gl. H. Wolfram, o. c., 334 ss).

²² L. Schmidt, o. c., 548 ss; Ph. Régerat, o. c., 427 ss.

²³ Eugippius, *Vita Severini* 24, 3. Uničenje Jovijaka moremo datirati v čas pred 480.

²⁴ O divjanju Herulov nad romanskim prebivalstvom v Noriku in Panoniji poročata Evgipij, *Vita Severini* 24, 3 in Enođij *Vita Antonii* 13. O sovražnem postopanju Vzhodnih Gotov z Romani poroča Evgipij na posreden način. Pisec je pisal svetnikov življenjepis v dobi zenita Teoderikove vzhodnogotske države v Italiji, zato ni mogel omenjati Vzhodnih Gotov kot pleniteljev in ubijalcev romanskega prebivalstva. Za Gote je uporabljal nedoločene izraze *latrones* in *barbari*. Skoraj z gotovostjo moremo sklepati, da so nasilja nad Romani, opisana v prvih poglavjih spisa (1, 5; uničenje Asture; 2, 2; sovražniki v bližini Komagene; 4, 4; plenitve »razbojnikov« v okolici Faviane) zagrešili Vzhodni Goti iz Panonije. Glej I. Bóna, o. c., 290; F. Lotter, Severinus und die Endzeit römischer Herrschaft an der oberen Donau, *Deutsches Archiv für Erforschung des Mittelalters* 24, 1968, 325.

²⁵ V naravo rugijsko romanskih odnosov se je najbolj poglobil Ph. Régerat, o. c., 32—43.

²⁶ Eugippius, *Vita Severini* 20.

²⁷ Trditev temelji na predpostavki, da so bili federati v Komageni (*Vita Severini* 1, 4) Rugijci, kakor domnevata H. Zeiss, Die Donaugermanen und ihr Verhältnis zur römischen Kultur nach der

Vita Severini, *Die ostbairische Grenzmarken* 17, 1928, 11 in I. Bóna, o. c., 310. Nasprotno F. Lotter, *Severinus von Noricum*, 214 s. (in *Severinus und die Endzeit*, 325) domneva, da gre za Svebe. Prvo mnenje se mi zdi verjetnejše. Sklepati moremo, da je bila poleg federatov v mestu tudi romanska vojaška posadka, ki je nadzorovala mestna vrata (*Vita Severini* 2, 1).

²⁸ Literature o svetem Severinu je ogromno, saj je večina interpretacij spisa posvečena prikazu Severinove osebnosti. O podobi Severina v novejši literaturi gl. kratko R. Bratož, AV 30, 1979, 577—587.

²⁹ Medtem ko nam Evgipij poroča, kako si je pridobil Severin neomajno avtoriteto med romanskim prebivalstvom (*Vita Severini* 1—4), pa nam bo ostalo za zmeraj neznano, kako si je pridobil tolikšen sloves na rugijskem dvoru, da so se celo rugijski kralji obračali nanj po nasvet (*Vita Severini* 5, 1). Po čudežni ozdravitvi nekega Rugijca je začelo Severina častiti kot svetnika celotno ljudstvo Rugijcev, od katerih se je njegov svetniški sloves razširil med druge obdonavske Germane (*Vita Severini* 6, 5). Leta 469/70 ga je na poti v Italijo obiskal skirski princ Odoaker, da bi dobil njegov blagoslov (*Vita Severini* 7).

Iz Evgipijevega spisa lahko z gotovostjo sklepamo, da so Severinu še živemu izkazovali svetniško čaščenje (zlasti *Vita Severini* 4, 7). Stoletje po smrti zadnjih mučencev se je na Vzhodu izoblikoval nov svetniški ideal: veliki asketi egipčevske in sirske puščave so postali še živi deležni svetniškega čaščenja (gl. M. Miklavčič-J. Dolenc, *Leto svetnikov* I, Ljubljana 1968, 99). Na Zahod se je novi svetniški ideal razširil pozneje. B. Kötting, *Peregrinatio religiosa. Wallfahrten in der Antike und das Pilgerwesen in der alten Kirche*, Regensburg-Münster 1950, 434 meni, da so bili na Zahodu grobovi mučencev od okrog leta 500 edini romarski kraji. Iz nekaterih mest Evgipijeve pripovedi (*Vita Severini* 4, 7; 4, 12; 6, 5) moremo sklepati, da se je novi svetniški ideal razširil v Noriku ob čaščenju asketa Severina že pred letom 470.

³⁰ Eugippius, *Vita Severini* 6, 4 (sejmi na rugijskem ozemlju), 9, 1 (Romani so se brez težav udeleževali sejmov na rugijskem ozemlju), 22, 2 (za trgovanje z Rugijci so morali imeti posebno dovoljenje rugijskega kralja), 4, 10 (promet z vozovi čez zaledenelo Donavo).

³¹ Eugippius, *Vita Severini* 8. O arijanskem prekrščevanju katolikov gl. M. Mešlin, *Les Ariens d'Occident* (335—430), Paris 1967, 388. Gizona je bila zelo verjetno hči gotskega kneza Vidimera. Gl. A. Aign, *Favianis und der heilige Severin, Ostbairische Grenzmarken* 6, 1962/63, 73 op. 187; F. Stefan, *Die germanische Landnahme in Ostalpenraum bis zum Ausgang der Völkerwanderung, Das Joanneum* 6, 1943, 72; L. Schmidt, o. c.; 122 op. 1; P. Csendes, o. c., 290.

³² Ph. Régerat, o. c., 35 meni, da je odhod Vzhodnih Gotov iz Panonije odločilen moment v razvoju odnosov med Rugijci in Romani iz zavezništva v protektorat.

³³ Gl. op. 4.

³⁴ Eugippius, *Epistula ad Paschasium* 8 (v Norik se je po prevratu zatekel sicer neznani zaupnik patricija Oresta, prezbiter Primenij iz Italije); *Vita Severini* 32, 1 (na Severinovo prošnjo je Odoaker osvobodil izgnanstva nekega Ambrozija, ki ga je pred tem očitno pregnal v Norik).

³⁵ Eugippius, *Vita Severini* 20, 1.

³⁶ Eugippius, *Vita Severini* 32, 2 (Severin napove konec Odoakrove vlade). Glej tudi G. Wirth, o. c., 258 op. 25.

³⁷ Eugippius, *Vita Severini* 31, 4.

³⁸ Eugippius, *Vita Severini* 31, 3; 31, 5; 40, 2.

³⁹ Eugippius, *Vita Severini* 31, 4.

⁴⁰ Eugippius, *Vita Severini* 42, 1.

⁴¹ Eugippius, *Vita Severini* 44, 2. Da je bil omenjeni *vilicus* Roman sklepam iz tega, da si ni upal zagrešiti svetoskranstva v katoliški cerkvi, kar bi arijanski Rugijec storil gotovo brez zadržkov.

⁴² *Ibidem*. Tudi v drugih germanskih državah z romanskim prebivalstvom so Romani služili kot vojaki germanskim kraljem. Gl. F. Lotter, *Severinus von Noricum*, 166 op. 282; Idem, *Antonius von Lérins und der Untergang Ufernorikums, Historische Zeitschrift* 212, 1971, 290 op. 67.

⁴³ F. Lotter, *Antonius von Lérins*, 313.

⁴⁴ Eugippius, *Vita Severini* 31.

⁴⁵ Eugippius, *Vita Severini* 44, 1. Romani pod rugijsko oblastjo so še vedno vzdrževali stike z Notranjim Norikom; po Severinovi smrti je bilo skladišče v samostanu v Faviani polno oblačil in drugih stvari, namenjenih za reveže, ki so se nabirale predvsem na podlagi pošiljk iz Notranjega Norika.

⁴⁶ Gl. A. H. M. Jones, *The Latter Roman Empire* (284—602) I, Oxford 1973, 249 ss.

⁴⁷ Gl. op. 19.

⁴⁸ Eugippius, *Vita Severini* 44, 1—3.

⁴⁹ Ph. Régerat, o. c., 41.

⁵⁰ Eugippius, *Vita Severini* 44, 3 s.

⁵¹ Od precej obsežne literature o Odoakrovi vojni proti Rugijcem naj navedem naslednja dela: M. Mc Cormick, *Odoacer, emperor Zeno and the Rugian victory legation, Byzantion* 47, 1977, 212—222; W. Ensslin, *Theoderich der Grosse*, München 1947, 62 ss; L. Schmidt, o. c., 122 s; E. Stein, *Histoire du Bas-empire* II, 1949, 53 s; M. L. Hartmann, *Geschichte Italiens im Mittelalter* I, 60 s; C. Cipolla, *Considerazioni sul concetto di stato nella monarchia di Odoacre, Rendiconti della Reale Accademia dei Lincei, Classe di scienze morali, storiche e filologiche*, Ser. V, 20, 1911, 434 ss. Od domačih avtorjev sta se teh dogodkov dotaknila B. Grafenauer, *Ustoličevanje koroških vojvod in država karantanskih Slovencev*, Dela 1. razr. SAZU 7, Ljubljana 1952, 405 in J. Klemenc, *Ptujski grad v kasni antiki*, Dela 1. razr. SAZU 4, Ljubljana 1950, 72 (z več napakami; avtor upošteva kot vir samo Evgipija, še tega napačno interpretira, prav tako je napačna letnica vojne 486).

⁵² Gl. op. 19.

⁵³ Johannes Antiochenus, frg. 214,7 (*Fragmenta historicorum Graecorum* IV, 1885, 621), *Auctarium Havniense*, s. a. 487 (= *Chronica minora* I, MGH AA IX, 1, 313), *Fasti Vindobonenses priores*, s. a. 487 (= *Chronica minora* I, 312) *Cassiodorus, Chronica*, s. a. 487 (= *Chronica minora* II, 159), *Origo gentis Langobardorum* 3 (MGH SRL 1878, 3).

⁵⁴ Paulus Diaconus, *Historia Langobardorum* 1, 19.

⁵⁵ F. Lotter, *Antonius von Lérins*, 288.

⁵⁶ O drugem pohodu poročata le Evgipij, *Vita Severini* 44, 4 in Anonymus Valesianus, *pars posterior* 48 (= *Chronica minora* I, 315).

⁵⁷ Izvor rugijske kraljice Gizona iz gotske kraljevske rodbine Amalijcev se da iz virov skoraj z gotovostjo dokazati. Na to merijo Johannes Antiochenus, frg. 214 a in Ennodius, *Panegyricus* 25. Gl. C. Cipolla, o. c., 440; Rappaport, o. c., 1220; L. Schmidt, o. c., 122 op. 1.

⁵⁸ Gl. op. 36.

⁵⁹ Usodo beguncev v pozni antiki lepo ilustrira *Codex Theodosianus* 10, 10, 25 (408). Gl. tudi S. Mochi Onory, *Vescovi*

e Città, *Rivista di storia del diritto italiano*, 5, 1932, 286 in 303.

⁶⁰ Eugippius, *Vita Severini* 31, 6; 40, 4; 40, 6; 44, 5; 44, 7.

⁶¹ H. Vettors, *Das Problem der Kontinuität*, 493 ss; Idem, *Zum Problem der*

Kontinuität, 48 ss; H. Thaller, *Die Städte der Vita s. Severini im Donauraum, Carinthia I* 143, 1953, 767 ss.

⁶² Npr. Arelape (Erlauf), Yveys (Ybbs), Anisus (Enns). Gl. Thaller, o. c.; 768; H. Vettors, *Das Problem der Kontinuität*, 497.

DIE BEZIEHUNGEN ZWISCHEN GERMANEN UND ROMANEN IM GEBIET NIEDERÖSTERREICHS IN DER ZWEITEN HÄLFTE DES 5. JAHRHUNDERTS

Zusammenfassung

Der Verfasser beleuchtet die politischen Verhältnisse im ostalpinen und pannonischen Raum nach dem Zerfall des Hunnenreiches, kurz, er stellt die allgemeinen gesellschaftlichen Beziehungen zwischen den Romanen in Noricum Ripense und den benachbarten germanischen Völkern, besonders den Rugiern dar. Dabei stützt er sich auf die Hauptquelle, das Werk Eugippii *Vita Sancti Severini*, dessen slowenische Übersetzung er besorgte, kommentierte und für den Druck vorbereitete: *Evgipij*, Zivljenje svetega Severina. Uvod, prevod in komentar napisal Rajko Bratož, Ljubljana 1982. Der Leser findet die Zusammenfassung der in diesem Artikel behandelten Fragen in der deutschen Zusammenfassung des erwähnten Buches (S. 413—440, besonders 436 ff.).